

Brusel 14. října 2021
(OR. en)

12870/21

LIMITE

COEST 247
ENV 751
RECH 451
ENER 428
TRANS 602
TOUR 79
MARE 27
AELE 99
COTRA 10

PRŮVODNÍ POZNÁMKA

Odesílatel:	Martine DEPREZOVÁ, ředitelka, za generální tajemnici Evropské komise
Datum přijetí:	14. října 2021
Příjemce:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, generální tajemník Rady Evropské unie
Č. dok. Komise:	JOIN(2021) 27 final
Předmět:	SPOLEČNÉ SDĚLENÍ EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Větší angažovanost EU ve prospěch mírové, udržitelné a prosperující Arktidy

Delegace naleznou v příloze dokument JOIN(2021) 27 final.

Příloha: JOIN(2021) 27 final

EVROPSKÁ
KOMISE

VYSOKÝ PŘEDSTAVITEL
UNIE PRO ZAHRANIČNÍ
VĚCI A BEZPEČNOSTNÍ
POLITIKU

V Bruselu dne 13.10.2021
JOIN(2021) 27 final

**SPOLEČNÉ SDĚLENÍ EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Větší angažovanost EU ve prospěch mírové, udržitelné a prosperující Arktidy

ÚVOD

Evropská unie (EU) je v Arktidě. Coby geopolitická mocnost má EU v evropské části Arktidy i v širší arktické oblasti strategické i každodenní zájmy. EU má rovněž zásadní zájem na podpoře mnohostranné spolupráce v Arktidě a na úsilí, které zajistí, aby tato oblast byla i nadále bezpečná, stabilní, udržitelná, mírová a prosperující. Jakožto důležitý hospodářský aktér spoluodpovídá za celosvětový udržitelný rozvoj, včetně arktických regionů, a za obživu obyvatel, k nimž se řadí i příslušníci původních národů. Svou environmentální stopou a poptávkou po zdrojích a produktech, které odtud pocházejí, má EU na Arktidu významný dopad.

Nejkomplexnější hrozbou, jíž Arktida čelí, je změna klimatu, která již dosáhla bezprecedentního krizového bodu¹. Arktida je na globální oteplování obzvláště citlivá – za posledních 50 let se oteplila třikrát rychleji než v průměru celá planeta. Současný ledový příkrov arktických moří je na nejnižší úrovni od roku 1850 a předpokládá se, že do roku 2050 při svém letním minimu nejméně jednou dosáhne prakticky „bezledových“ podmínek. Kromě toho ubývá grónský pevninský ledovec a v celé Arktidě rostoucí měrou taje permafrost. Tyto vzájemně propojené arktické změny způsobují zvýšení hladiny moří, narušují klimatické systémy a vedou k erozi pobřeží, ztrátě biologické rozmanitosti a zkáze souvisejících ekosystémů. Úbytek odrazivosti v důsledku ztenčujícího se mořského ledu – albedo efekt – a uvolňování skleníkových plynů v důsledku tání permafrostu dále urychlují změnu klimatu a mohly by přispět k překročení bodů zvratu v klimatickém systému. Katastrofální důsledky, zesílené zhoršováním životního prostředí, zasahují celou planetu a hluboce ovlivňují přírodu a lidi mnoha způsoby, z nichž některé se teprve začínají projevovat. Obzvláště těžce zasaženo je původní obyvatelstvo a zhoršující se situace ohrozí vyhlídky budoucích generací. Nedávná zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) znovu zdůrazňuje naléhavost jednat okamžitě a rozhodně².

V boji proti klimatické krizi a krizi biologické rozmanitosti je toto desetiletí přelomové. EU je v tomto úsilí světovým lídrem a před konáním konference COP26 je prostřednictvím svého nového právního rámce pro klima a balíčku „Fit for 55“³ připravena plnit svou úlohu a vzít na sebe globální odpovědnost. Vzhledem k obrovskému lavinovému efektu oteplování Arktidy má opatření v oblasti klimatu pro Arktidu obzvláštní význam. Ústředním bodem angažovanosti EU v Arktidě budou legislativní návrhy v rámci Zelené dohody pro Evropu⁴ spolu s novým přístupem EU k udržitelné modré ekonomice⁵, podporované vědou, inovacemi a regionálními investicemi.

Primární odpovědnost za řešení problémů a využívání příležitostí na svých územích **mají arktické státy**⁶. Mnoho výzev však přesahuje hranice států i této oblasti a lze je účinněji řešit prostřednictvím regionální nebo mnohostranné spolupráce. V této souvislosti je nutno vzít v úvahu také úlohu EU jako zákonodárce pro evropskou část Arktidy.

Stupňující se zájem o arktické zdroje a dopravní cesty by tuto oblast mohl proměnit v arénu místního a geopolitického soupeření a možného napětí, což by mohlo ohrozit

¹ Zpráva IPCC Změna klimatu 2021: podklady fyzikálních věd. Příspěvek pracovní skupiny I k šesté hodnotící zprávě Mezivládního panelu pro změnu klimatu (<https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>)

² Tamtéž.

³ Návrhy balíčku „Fit for 55“ kombinují uplatňování obchodování s emisemi, zvýšené využívání energie z obnovitelných zdrojů, vyšší energetickou účinnost, rychlejší zavádění daňových politik zvýhodňujících nízkoemisní způsoby dopravy, opatření k zamezení úniku uhlíku a nástroje pro zachování a rozvíjení přírodních propadů uhlíku.

⁴ COM(2019) 640.

⁵ COM(2021) 240.

⁶ Kanada, Dánské království, Finsko, Island, Norsko, Rusko, Švédsko, Spojené státy americké.

zájmy EU. Celosvětová poptávka po produktech z arktických zdrojů podtrhuje skutečnost, že rozvoj Arktidy není poháněn pouze místními politickými a hospodářskými silami.

Tyto výzvy a příležitosti jsou vzájemně propojeny a s mnohými z nich se lze nejlépe vypořádat koordinovaným způsobem a v úzké spolupráci s arktickými státy, regionálními orgány a místními komunitami. **Plná angažovanost EU v arktických záležitostech je geopolitickou nutností.** Jednání EU musí být založené na jejích hodnotách a zásadách, včetně zásad právního státu, lidských práv, udržitelného rozvoje, rovnosti žen a mužů, rozmanitosti a začleňování, podpory multilateralismu založeného na pravidlech⁷ a respektu k mezinárodnímu právu, zejména k Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu (UNCLOS).

CÍLE

Na základě své politiky stanovené v předchozích společných sděleních o arktických záležitostech^{8 9} a na základě globální strategie pro zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské unie z roku 2016 a politických priorit Komise posílí EU svou angažovanost v otázkách Arktidy prostřednictvím:

- přispívání k udržení mírového a konstruktivního dialogu a spolupráce v měnícím se geopolitickém prostředí za účelem zachování Arktidy v bezpečí a stabilitě, a to upozorňováním na arktické záležitosti v rámci svých vnějších kontaktů, zintenzivněním regionální spolupráce a rozvojem strategického výhledu pro vznikající bezpečnostní výzvy,
- řešení ekologických, sociálních, hospodářských a politických výzev, které vznikají v důsledku změny klimatu, a přijetí důrazných opatření k řešení změny klimatu a zhoršování životního prostředí, která učiní Arktidu odolnější, a to za pomoci právních předpisů v oblasti životního prostředí, koordinovaných opatření v problematice černého uhlíku a tání permafrostu, a dále vyvíjením tlaku na to, aby ropa, uhlí a plyn zůstaly v zemi, a to i v arktických oblastech,
- podpory spolehlivého a inkluzivního a udržitelného rozvoje arktických regionů ve prospěch jejich obyvatel a budoucích generací, se zaměřením na potřeby původních obyvatel, žen a mladých lidí, a investování do pracovních míst orientovaných na budoucnost a do modré ekonomiky.

1. REGION MÍROVÉ SPOLUPRÁCE V NOVÉM GEOPOLITICKÉM PROSTŘEDÍ

EU posílí svůj strategický výhled, do své vnější diplomacie začlení arktické záležitosti a bude stavět na regionální spolupráci. Aby zmírnila bezpečnostní obavy, rozšíří kapacity civilní ochrany a spolupráce v oblasti pátrání a záchrany a zintenzivní výzkum v problematice tání permafrostu.

V posledních letech se počet zemí, které se zajímají o arktické oblasti, výrazně zvýšil. To by

⁷ JOIN(2021) 3.

⁸ COM(2008) 763, JOIN(2012) 19 a JOIN(2016) 21.

⁹ Závěry Rady o diplomatické činnosti v oblasti klimatu a energetiky – realizace vnějšího rozměru Zelené dohody pro Evropu, přijaté dne 25. ledna 2021.

mohlo Arktidu proměnit v arénu geopolitického soupeření a poškodit zájmy EU. Vedle rostoucího zájmu o arktické zdroje a dopravní cesty došlo v mnoha částech Arktidy k prudkému nárůstu vojenské činnosti. EU je odhodlána podporovat bezpečnou, stabilní, udržitelnou a prosperující Arktidu, která musí zůstat regionem s nízkým napětím a mírovou mnohostrannou spoluprací. Ve svých závěrech o diplomatické činnosti v oblasti klimatu a energetiky z ledna 2021⁸ Rada EU poukázala na význam otázek životního prostředí a změny klimatu pro bezpečnost a obranu a na potřebu úzké spolupráce s partnerskými zeměmi, mezinárodními organizacemi, jako je systém OSN, a prostřednictvím mnohostranných partnerství.

Zdá se, že hromadění vojenských sil v ruské části Arktidy odráží jak globální strategické postavení, tak domácí priority, včetně dvojího využívání infrastruktury. To by kromě rostoucích bezpečnostních výzev mohlo dále zhoršit i důsledky změny klimatu. Je pravděpodobné, že k tomu dochází částečně proto, že dlouhé severní pobřeží se stává mnohem přístupnějším, ale do značné míry to souvisí s otázkami, jež se Arktidy netýkají¹⁰. Mnoho zemí, včetně USA, Norska, Spojeného království, Dánska, Kanady a Islandu, jakož i Severoatlantická aliance (NATO), tento vývoj pozorně sledují s cílem reagovat na zvýšenou průbojnost Ruska v arktických vodách a vzdušném prostoru. K vzestupu činností dochází rovněž u dalších aktérů, včetně Číny, a roste zájem o oblasti, jako je vlastnictví kritické infrastruktury, výstavba mořských kabelů, globální lodní doprava, kyberprostor a dezinformace.

Nárůst počtu žádostí o status pozorovatele v Arktické radě odráží nové geopolitické prostředí. EU ve snaze dále posílit své zapojení v pracovních a expertních skupinách Arktické rady znovu opakuje svou žádost o status oficiálního pozorovatele. EU bude i nadále přispívat k práci Arktické rady v souladu s prohlášením Arktické rady v Kiruně z května 2013¹¹. EU bude náležitě spolupracovat s pozorovateli, včetně členských států EU.

Posílení strategického výhledu

EU pozorně a v určitých ohledech se znepokojením sleduje vývoj v oblasti bezpečnosti. Arktická bezpečnost zahrnuje environmentální, hospodářské a politicko-vojenské prvky, které nelze vnímat odděleně. Změna klimatu a tání ledu vedou k většímu geopolitickému zájmu s vysokým potenciálem pro rostoucí strategické soupeření. EU posílí své kapacity pro strategický výhled, a to v souladu s různými oblastmi opatření uvedenými ve Zprávě o strategickém výhledu z roku 2021¹², aby lépe porozuměla bezpečnostním důsledkům klimatických změn v arktické oblasti a jejich dopadu na globální bezpečnostní prostředí. Na strategickém výhledu bude spolupracovat se svými partnery, včetně USA, Kanady, Norska a Islandu, a stejně tak s NATO, přičemž se zaměří na střednědobý až dlouhodobý bezpečnostní dopad změny klimatu a v rámci probíhající širší výměny informací s NATO o změně klimatu a bezpečnosti bude sdílet studie a údaje.

S ohledem na rostoucí hospodářské a vojenské činnosti v regionu nabízí Satelitní středisko Evropské unie (SatCen) zabezpečenou geoprostorovou analýzu, která podpoří úsilí EU o sledování bezpečnostní situace v arktické oblasti a posílí stabilitu tím, že umožní přijímat opatření založená na budování důvěry a prevenci nepředvídaných událostí. Systém Galileo již nabízí pátrací a záchranné služby a může nabídnout další služby související s bezpečností.

¹⁰ Viz společné sdělení o vztazích mezi EU a Ruskem, JOIN(2021) 20.

¹¹ Sekretariát Arktické rady, Kiruna Declaration, Kiruna, Švédsko, 15. května 2013.

¹² Sdělení Komise COM(2021) 750 final ze dne 8. září 2021, „Zpráva o strategickém výhledu z roku 2021 – Schopnost a svoboda EU jednat“

Veřejná regulovaná služba systému Galileo zajistí oprávněným uživatelům neomezený a nepřetržitý přístup ke spolehlivým navigačním službám v Arktidě, což zvýší bezpečnost provozu v této oblasti.

Návaznost na vzájemně se podporující politiky EU

Politika EU je založena na zásadách stanovených v Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu, agendě OSN pro udržitelný rozvoj 2030 a cílech udržitelného rozvoje, jakož i na jejím zapojení do činnosti Arktické rady, Rady Barentsova euroarktického regionu a politického rámce Severní dimenze (viz rámeček se zaměřením 1).

ZAMĚŘENÍ 1: EU a Severní dimenze

Severní dimenze je společnou politikou EU, Ruska, Norska a Islandu.

Čtyři partnerství Severní dimenze se zabývají: i) životním prostředím (včetně jaderné bezpečnosti); ii) veřejným zdravím a sociálním blahobytem; iii) dopravou a logistikou a iv) kulturou.

Partnerství Severní dimenze pro životní prostředí zlepšuje čištění odpadních vod v povodí Baltského moře a řeší problematiku emisí černého uhlíku. Projekty jsou realizovány prostřednictvím podpůrného fondu partnerství Severní dimenze pro životní prostředí (celkem 350 milionů EUR) spravovaného Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj (EBRD), jehož trvání bylo prodlouženo do roku 2027. Program „jaderné okno“ v rámci partnerství Severní dimenze pro životní prostředí je mnohostranný mechanismus financování zaměřený na řešení rizik spojených s jaderným dědictvím sovětské éry v severozápadním Rusku. V oblasti Barentsova moře je nahromaděno jedno z největších množství vyhořelého jaderného paliva a radioaktivního odpadu na světě. Od roku 2002 poskytli přispěvatelé jadernému oknu 166,3 milionu EUR. EU přispěla částkou 44 miliony EUR na environmentální okno a částkou 40 milionů EUR na jaderné okno. Projekty partnerství Severní dimenze pro životní prostředí dramaticky zlepšují stav životního prostředí v Baltském moři a snižují nebezpečí radiační kontaminace Severního ledového oceánu v arktických vodách.

EU buduje silné mezinárodní síť pro arktický výzkum jako diplomatický nástroj¹³, který zahrnuje dvoustranné dohody o vědeckotechnické spolupráci s Kanadou, Ruskem a USA. Od roku 2016 podporuje EU vědeckou diplomacii prostřednictvím zasedání ministrů o vědeckém výzkumu Arktidy¹⁴. Za účelem posílení výzkumu Arktidy byla zmobilizována Transatlantická aliance pro oceánský výzkum a EU bude usilovat o Transatlantickou alianci pro oceánský výzkum od pólu k pólu. EU bude záležitosti týkající se Arktidy začleňovat do svých dialogů s arktickými a dalšími subjekty, včetně USA, Kanady, Norska, Islandu, Ruska, Číny, Japonska, Korejské republiky a Indie, jakož i s regionálními orgány. Vytvoření funkce zvláštního vyslance pro arktické záležitosti v rámci Evropské služby pro vnější činnost poskytuje EU kontaktní místo pro její diplomatické působení v oblasti Arktidy.

EU má důležité vazby s Grónskem a Faerskými ostrovy. Obě tyto autonomní oblasti jsou součástí Dánského království a obě usilují o užší vztahy s EU. Za účelem dalšího upevnění a posílení dlouhodobé spolupráce mezi Evropskou komisí a Grónskem zřídí Evropská komise úřad, který se bude nacházet ve městě Nuuk. Tento úřad bude řídit podporu Grónska ze strany EU a v úzké spolupráci se zvláštním vyslancem pro arktické záležitosti bude rovněž usnadňovat další posilování a prohlubování partnerství mezi Evropskou komisí a vládou

¹³ Programy EU pro výzkum a inovace nabízejí jedinečný základ pro mezinárodní spolupráci, přičemž pět z osmi arktických zemí je členskými státy EU (Finsko, Švédsko, Dánské království) nebo přidruženými zeměmi (Norsko, Island). Faerské ostrovy mají zvláštní status a účastní se jako přidružená země, přestože tvoří součást Dánského království.

¹⁴ Zasedání ministrů o vědeckém výzkumu Arktidy jsou mezivládní akce, které se konají jednou za dva roky v zemích, které mají zájem o arktický výzkum.

Grónska, a to i prostřednictvím spolupráce a dialogu v oblastech společného zájmu.

ZAMĚŘENÍ 2: Grónsko

Podle rozhodnutí o přidružení zámoří vede Grónsko rozsáhlý vládní a politický dialog s EU, má preferenční obchodní režim pro přístup na trh EU a je jedním z největších příjemců podpory EU na obyvatele v zámořských zemích a územích (v letech 2021 až 2027 se předpokládá 225 milionů EUR). To podporuje udržitelný rozvoj Grónska a diverzifikaci jeho hospodářství. Dlouhodobá spolupráce EU dosud přispěla zejména k posílení vzdělávacího systému a k rozšíření příležitostí k učení, neboť pro socioekonomický rozvoj Grónska jsou nezbytné znalosti a dovednosti.

Obnovená dohoda o partnerství mezi EU a Grónskem v oblasti udržitelného rybolovu z roku 2021, která podporuje udržitelné využívání mořských zdrojů, je důležitým mezníkem v dlouhodobé spolupráci mezi těmito dvěma subjekty. EU se snaží prohloubit a rozšířit své partnerství s Grónskem, včetně možné spolupráce v otázkách týkajících se zeleného růstu.

Trvalá přítomnost EU v Grónsku by byla silným signálem pro posílení našeho partnerství a zviditelnění činnosti EU v praxi, například prostřednictvím zřízení kanceláře Evropské komise na území Grónska.

Spolupráce v oblasti civilní ochrany, civilní bezpečnosti a bezpečnostních výzev v arktických oblastech

Rostoucí zájem o vědecký výzkum Arktidy, její zdroje, infrastrukturu, dopravu a cestovní ruch vyžaduje lepší ochranné a bezpečnostní systémy, jako jsou družice, které shromažďují údaje o životním prostředí, počasí, ledu, biologii, lodní a letecké dopravě a zlepšují komunikaci. Kvůli dopadům změny klimatu se v arktických regionech stále běžněji vyskytují i přírodní požáry a záplavy a Arktická rada nyní tento vývoj monitoruje¹⁵. V důsledku toho jsou stále více žádané kapacity pro reakci na mimořádné situace.

Nástroje a zkušenosti EU, pokud jde o reakce na krizové situace v oblasti ekologických katastrof, budou v evropské části Arktidy i mimo ni značně užitečné. EU bude spolupracovat s klíčovými partnery prostřednictvím mechanismu civilní ochrany Unie (UCPM)¹⁶ a jeho Střediska pro koordinaci odezvy na mimořádné události. Mechanismus civilní ochrany Unie je již v Arktidě zaveden díky Dánsku, Finsku, Švédsku, Islandu a Norsku a podobná spolupráce se očekává s ostatními arktickými státy, mimo jiné prostřednictvím pracovní skupiny Arktické rady pro předcházení krizím a reakce na ně.

Služba unijního programu Copernicus pro podporu krizového řízení již nabízí monitorování, včasné varování a mapování, a to jak před katastrofou, tak bezprostředně po ní. Globální systém EU pro varování a koordinaci v případě katastrof (GDACS)¹⁷ zdokonalí výstrahy a součinnost po nenadálých závažných katastrofách. EU zvýší kapacitu programu Copernicus a Evropské námořní sítě pro pozorování a sběr dat (EMODnet), aby bylo možno lépe předvídat dopady extrémních povětrnostních událostí, a to se zvláštním zaměřením na Arktidu. Budoucí pohotovostní služba systému Galileo bude využita k přímému oslovení a varování obyvatelstva ohroženého blížící se katastrofou, zejména v odlehlých oblastech, které nejsou pokryty pozemními spojovacími sítěmi.

Vzhledem k drsnému podnebí, nepředvídatelnému počasí a velkým vzdálenostem v Arktidě

¹⁵ Existují důkazy, že v posledních deseti letech bylo 83 % všech katastrof vyvolaných nebezpečnými přírodními jevy způsobeno extrémními povětrnostními a klimatickými událostmi, jako jsou povodně, bouře a vlny veder. Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce, zpráva o světových katastrofách z roku 2020.

¹⁶ Mechanismus civilní ochrany Unie posiluje spolupráci v oblasti civilní ochrany mezi členskými státy EU a šesti zúčastněnými státy (včetně Islandu a Norska).

¹⁷ Globální systém EU pro varování a koordinaci v případě katastrof představuje rámec spolupráce mezi OSN, Komisí a krizovými manažery po celém světě s cílem zlepšit výstrahy, výměnu informací a koordinaci v první fázi po závažných katastrofách, které se vyskytnou nenadále v kterémkoli místě na Zemi.

mají včasné a účinné pátrací a záchranné operace v této oblasti zásadní význam. Pátrací a záchranné služby systému Galileo výrazně snižují čas potřebný k záchraně lidí na moři. Nová služba systému Galileo „Spojení pro návrat“ (Return Link) nabízí nové funkce pro námořníky a piloty působící v nehostinném prostředí a v současné době ji nabízí výhradně Galileo, a to po celém světě a zdarma.

V oblasti námořního pátrání a záchrany budou učiněny další kroky, s větším využitím satelitních systémů EU a služeb poskytovaných agenturami EU. V souladu s akčním plánem strategie EU pro námořní bezpečnost¹⁸ bude prosazována spolupráce mezi pobřežní stráží, zejména prostřednictvím Fóra arktické pobřežní stráže. Za účelem zvýšení bezpečnosti plavidel v Arktidě podpořila EU bezpečnostní pokyny Mezinárodní námořní organizace (IMO) pro rybářská plavidla a rekreační plavidla v Arktidě, jakož i vypracování povinných opatření pro plánování a navigaci plavby – fáze 2 Polárního kodexu IMO.

ZAMĚŘENÍ 3: Tající permafrost

Je naléhavě nutné řešit nepříznivé účinky odtávání permafrostu a s tím spojeného uvolňování hydrátů plynů, které představují zřetelné nebezpečí pro arktické prostředí a jeho obyvatele a které mají širší dopady i mimo Arktidu.

- *Změna klimatu: hrozí, že skleníkové plyny uvolňované z tajícího permafrostu způsobí v Arktidě a dalších oblastech nevratné změny. EU zlepší poznatky o tomto procesu pomocí satelitního pozorování a měření z letadel, lodí a pozemních stanic.*

- *Infrastruktura: tající permafrost oslabuje infrastrukturu a zvyšuje erozi pobřeží. Více než 70 % arktické infrastruktury a 45 % ropných polí je postaveno na permafrostu. Možná opatření zahrnují vývoj zařízení a metod místního chlazení a stabilizace, poskytování družicových dat o propadnutí půdy a erozi v oblastech s permafrostem a stanovení přísnějších stavebních norem.*

- *Zdravotní aspekty: vnitrostátní zdravotnické orgány budou monitorovat a vyhodnocovat rizika pro zdraví lidí, zvířat a rostlin. Patří mezi ně rizika způsobená patogeny, jako je antrax, nebo znečišťujícími látkami, jako je rtuť, obsaženými v permafrostu, poškození kanalizačních potrubí a přesun patogenů do oblastí s permafrostem v důsledku migrace druhů a lidských činností.*

Je zapotřebí dalšího výzkumu pro vypracování adaptačních a zmírňujících opatření a zvýšení úrovně znalostí o dopadu na komunity a udržitelný rozvoj. EU již tyto činnosti podporuje v projektu Nunataryuk v rámci programu Horizont 2020. Na tuto práci naváže projekt „Zanícení pro Arktidu“ (Arctic Passion), který bude monitorovat a předpovídat tání permafrostu a pomocí družic programu Copernicus a pozorování na místě bude mapovat parametry permafrostu, přičemž využije i údaje poskytnuté skupinami původních obyvatel.

Klíčovým cílem bude užší spolupráce s arktickými státy, zejména s Ruskem, při vytváření údajů a služeb pro oblasti s permafrostem, aby se zlepšila bezpečnost životního prostředí a zdraví a byla vypracována zmírňující opatření. Je také třeba lépe pochopit možné vazby mezi změnou klimatu, táním permafrostu a uvolňováním nových a starých patogenů s potenciálem pro vznik epidemie. V rámci partnerství Severní dimenze pro veřejné zdraví by mohl být zřízen monitorovací systém pro detekci těchto patogenů a pro modelování a včasné varování v této oblasti.

Úřad pro připravenost a reakci na mimořádné situace v oblasti zdraví (HERA) bude plnit klíčovou úlohu při předvídání budoucích zdravotních hrozeb, k nimž se řadí i možná reaktivace rozmrazených bakterií, které byly zakonzervovány v permafrostu. V případě možné budoucí zdravotní nouze zesílí úřad HERA evropskou architekturu pro zdravotní bezpečnost, která bude reagovat na hrozby, a to se zapojením organizací včetně Evropského střediska pro prevenci a kontrolu nemocí.

Evropská unie

¹⁸ Strategie EU v oblasti námořní bezpečnosti a její prováděcí akční plán přijatý dne 24. června a 16. prosince 2014.

- posílí svůj strategický výhled ohledně bezpečnostních rizik v oblasti Arktidy, zejména těch spojených se změnou klimatu, a to ve spolupráci s partnerskými zeměmi a NATO,
- zřídí Úřad Evropské komise ve městě Nuuk v Grónsku s cílem posílit a zkvalitnit spolupráci mezi EU a Grónskem,
- zintenzivní zapojení EU ve všech příslušných pracovních skupinách Arktické rady,
- bude prosazovat Transatlantickou alianci pro oceánský výzkum od pólu k pólu,
- bude přispívat ke zlepšení pátracích a záchranných operací na moři, k většímu využívání satelitních systémů EU a ke spolupráci mezi pobřežními strážemi, zejména prostřednictvím Fóra arktické pobřežní stráže,
- v rámci mechanismu civilní ochrany Unie bude spolu s klíčovými partnery a regionálními fóry pracovat na posílení kapacit pro reakci na mimořádné situace a posílení spolupráce v oblasti civilní ochrany v tomto regionu,
- bude podporovat výzkum a sběr údajů o dlouhodobých důsledcích tání permafrostu, aby bylo možno posoudit potenciální dopady na komunity, zdraví a udržitelný rozvoj a vypracovat zmírňující opatření,
- využije úřad HERA k předvídání budoucích zdravotních hrozeb v Arktidě, včetně možné reaktivace rozmrazených bakterií, které byly zakonzervovány v permafrostu.

2. UČINIT ARKTIDU ODOLNĚJŠÍ VŮČI ZMĚNĚ KLIMATU A ZHORŠOVÁNÍ STAVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

EU uznává a bude i nadále posuzovat svůj vlastní dopad na tuto oblast¹⁹. Klade si za cíl řešit tento dopad koordinovaně, v úzké spolupráci s vnitrostátními, regionálními a místními orgány a arktickými komunitami. EU bude postupovat proti hlavním zdrojům znečištění, které postihují arktické oblasti v ovzduší, na pevnině a na moři, jako jsou plasty/odpadky v moři, černý uhlík, chemické látky a emise z dopravy, jakož i neudržitelné využívání přírodních zdrojů.

Změna klimatu a biologická rozmanitost: dvě strany téže mince

Změna klimatu a biologická rozmanitost jsou vzájemně závislé. EU je vedoucí silou v jednáních podle Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) a Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD). EU nedávno přijala právní rámec pro klima, podle jehož cíle se má stát do roku 2050 klimaticky neutrální a má posílit odolnost a snížit zranitelnost vůči změně klimatu. Navrhovaný balíček „Fit for 55“ má zajistit, aby politiky EU v oblasti klimatu, energetiky, využívání půdy, dopravy a daní byly schopny snížit do roku 2030 celkové emise skleníkových plynů alespoň o 55 % a aby byly převedeny do solidních politik a závazků, které budou Arktidě přinášet užitek. EU rovněž podporuje globální cíl „30*30“, kterým je ochrana 30 % půdy a 30 % oceánu do roku 2030 prostřednictvím vytvoření sítě chráněných mořských oblastí a dalších účinných opatření zaměřených na ochranu jednotlivých území (OECM). EU je rovněž rozhodným zastáncem prováděcí dohody v rámci Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu, která se týká ochrany a udržitelného využívání biologické rozmanitosti moří v oblastech nacházejících se mimo jurisdikci jednotlivých států.

Ochrana a udržitelné využívání živých mořských zdrojů v Arktidě, včetně rybích populací, je

¹⁹ Přehled opatření EU v Arktidě a jejich dopadu, Úřad pro hospodářskou politiku a regionální rozvoj, EPRD, Polsko, červen 2021 (dále jen „zpráva EPRD“). Zpráva o studii financované nástrojem EU pro partnerství.

zásadní. EU je smluvní stranou Dohody o prevenci neregulovaného rybolovu na volném moři ve střední části Severního ledového oceánu²⁰ (viz rámeček se zaměřením 4).

ZAMĚŘENÍ 4: Úspěšná realizace Dohody o prevenci neregulovaného rybolovu na volném moři ve střední části Severního ledového oceánu

Vstup této dohody v platnost je pro Arktidu úspěchem. Dohoda chrání mořské ekosystémy tím, že uplatňuje preventivní a vědecky podložený přístup k jakémukoli budoucímu rybolovu ve střední části Severního ledového oceánu. Než dohoda vstoupila v platnost, EU významně přispěla k jednáním a přípravným pracím. EU bude podporovat její rychlé provádění, včetně vypracování společného vědeckého programu, opatření k zachování a řízení průzkumného rybolovu a nezbytných institucionálních uspořádání. EU bude ve střední části Severního ledového oceánu rovněž provádět výzkum jako součást svého příspěvku ke společnému vědeckému programu.

V zájmu ochrany Arktidy EU rovněž podporuje vymezení chráněných mořských oblastí v Severním ledovém oceánu, a to i v rámci Úmluvy o ochraně mořského prostředí severovýchodního Atlantiku (OSPAR).

Společná iniciativa EU a Evropské kosmické agentury v oblasti vědy o zemském systému má zásadní význam pro pochopení změny klimatu. Program Copernicus provozuje specializované monitorovací a prognostické středisko pro Severní ledový oceán a specializuje se na pozorování a monitorování mořského ledu. EU bude dále rozšiřovat služby programu Copernicus v arktické oblasti a využívat poznatky a údaje shromážděné prostřednictvím projektů, jako je „Zanícení pro Arktidu“ (Arctic Passion) v rámci programu Horizont 2020. Posoudí možnosti zřízení tematického centra programu Copernicus pro Arktidu, které by jako jednotné kontaktní místo poskytovalo veškeré příslušné služby pro sledování oblastí pólů, a to jak ve vnitrozemí, tak na moři.

Řešení problému znečištění moří plasty/odpadky

Cílem EU je snížit do roku 2030 množství plastových odpadů o 50 % a mikroplastů o 30 %²¹. EU se snaží zajistit globální dohodu o plastech, která pomůže v boji proti znečišťování plasty tím, že bude uplatňovat přístup oběhového hospodářství a řešit celý životní cyklus plastů. Kromě toho bude EU prostřednictvím akčního plánu pro nulové znečištění ovzduší, vod a půdy usilovat o celosvětové prostředí bez toxických látek. EU se aktivně zapojuje do činnosti Arktické rady a úmluvy OSPAR, která se speciálně zabývá znečištěním moří odpadky včetně plastů.

Podpora společných reakcí za účelem snižování množství černého uhlíku v Arktidě

Snižování emisí černého uhlíku, které mají dopad na Arktidu, zůstává i nadále důležitou výzvou. Jakožto znečišťující látka s krátkou životností ovlivňující klima způsobuje černý uhlík silné regionální oteplování tím, že ztmavuje vysoce reflexní povrchy a ve vzduchu absorbuje sluneční záření. Patří rovněž mezi látky znečišťující ovzduší, které jsou škodlivé pro zdraví. EU je odpovědná za přibližně 36 % depozice černého uhlíku v Arktidě²², což vede k oteplování atmosféry i povrchu půdy a ledu. EU proto podporuje komplexní politiku pro řešení této výzvy (viz rámeček se zaměřením 5).

ZAMĚŘENÍ 5: Černý uhlík

EU podporuje orientační cíl Arktické rady snížit do roku 2025 emise černého uhlíku, které se do Arktidy dostávají, až o 33 % pod úroveň roku 2013 a bude se snažit přispět k dosažení tohoto cíle.

²⁰ Rozhodnutí Rady (EU) 2019/407 ze dne 4. března 2019 o uzavření Dohody o prevenci neregulovaného rybolovu na volném moři ve střední části Severního ledového oceánu jménem Evropské unie (Úř. věst. L 73, 15.3.2019, s. 1)

²¹ COM(2021) 400.

²² Zpráva EPRD, s. 5

EU vyzývá všechny arktické státy, aby zajistily, že jejich arktická společenství budou fungovat na obnovitelných zdrojích energie, sníží využívání nafty (pro elektřinu) a sníží emise černého uhlíku.

V souladu s opatřeními oznámenými v nedávném akčním plánu pro nulové znečištění bude EU usilovat o snížení emisí černého uhlíku prostřednictvím mnohostranného přístupu s USA, Kanadou a dalšími subjekty, přičemž bude vycházet z práce v Arktické radě^{23 24}.

EU bude rovněž prosazovat spolupráci na omezení černého uhlíku z požárů (lesů a rašeliny), zejména tím, že navrhne, aby arktické státy i ostatní subjekty zvážily budování a sdílení vzdušných a pozemních prostředků pro hašení lesních požárů, které by mohly být zřízeny prostřednictvím regionální spolupráce, jako je mechanismus civilní ochrany Unie.

EU bude i nadále úzce spolupracovat s Arktickým monitorovacím a hodnotícím programem Arktické rady²² pro černý uhlík, přičemž naváže na předchozí činnost financovanou nástrojem pro partnerství.

Partnerství Severní dimenze pro životní prostředí bude také podporovat projekty související s černým uhlíkem v Rusku. Důležitým krokem by bylo vytvoření sítě měřicích stanic.

Komise bude dále zkoumat snížení emisí černého uhlíku v rámci přezkumu směrnice (EU) 2016/2284 o snížení národních emisí některých látek znečišťujících ovzduší, který má být proveden do roku 2025.

Globální informační systém o přírodních požárech (Global Wildfire Information System) programu Copernicus bude sledovat dopad požárů v Arktidě a jejich emise, které se v posledních několika letech dramaticky zvýšily²⁵.

EU bude i nadále posilovat kapacitu služby monitorování atmosféry programu Copernicus s cílem poskytovat globální předpovědi pro hodnoty aerosolu černého uhlíku²⁶.

Podpora obnovitelného potenciálu Arktidy

Arktida má obrovský potenciál pro obnovitelné zdroje energie (geotermální energii, větrnou energii, zelený vodík a vodní energii). Rozvoj technologií pro výrobu čisté energie je v zájmu Arktidy a EU; EU proto posílí spolupráci v oblasti čisté energie, zintenzivní výměnu v této oblasti a prozkoumá možnosti dodávek čisté energie a přechod k této energii.

Omezování chemického znečišťování

Místní, regionální a mnohostranné úsilí směřující k nulovému chemickému znečištění životního prostředí pomůže snížit znečištění Arktidy. EU je pravděpodobně odpovědná za 6–8 % objemu rtuti uložené severně od polárního kruhu²⁷ a podporuje důrazná opatření v rámci Minamatské úmluvy o rtuti s cílem dále omezit znečištění rtutí. K těmto cílům přispěje i nadcházející revize nařízení o rtuti²⁸.

Snížení uhlíkové a environmentální stopy námořní dopravy

EU je odpovědná za 31 % emisí CO₂ a 16,5 % emisí černého uhlíku v Arktidě pocházejících z námořní dopravy²⁹. Strategie pro udržitelnou a inteligentní mobilitu³⁰ stanoví cestu evropského dopravního systému k ekologické a digitální transformaci v souladu se Zelenou dohodou pro Evropu a umožňuje, aby řídce osídlené oblasti v Arktidě zůstaly propojeny a staly se odolnějšími.

V souladu s našimi cíli Zelené dohody pro Evropu a balíčkem „Fit for 55“³¹ bude EU hrát vůdčí roli v úsilí o vytvoření lodní dopravy s nulovými emisemi a nulovým znečištěním v

²³ Zpráva expertní skupiny Arktické rady pro černý uhlík a metan, Shrnutí pokroku a doporučení 2021, Reykjavík (odstavec 22).

²⁴ <https://eua-bca.amap.no/>

²⁵ <https://erccportal.jrc.ec.europa.eu/getdailymap/docId/3662>

²⁶ <https://atmosphere.copernicus.eu/global-forecast-plots>

²⁷ Zpráva EPRD, s. 60.

²⁸ Nařízení (EU) 2017/852.

²⁹ Zpráva EPRD, s. 94.

³⁰ COM(2020) 789.

³¹ COM(2021) 551; COM(2021) 559; COM(2021) 562.

Severním ledovém oceánu. EU uznává zákaz používání těžkých topných olejů v arktické lodní dopravě, který nedávno přijala Mezinárodní námořní organizace, a bude usilovat o jeho rychlé a úplné provedení. EU a její členské státy budou u Mezinárodní námořní organizace i na úrovni EU prosazovat rychlejší a ambicióznější snižování emisí v arktické lodní dopravě

Zajištění udržitelné a zodpovědné těžby a zpracování v zájmu klimatické neutrality

EU³² spotřebovává 20 % světové produkce těžebního průmyslu a sama produkuje pouze 3 %. U mnoha kritických nerostných surovin je závislá na několika málo zdrojových zemích či pouze na jediné, přičemž například Čína dodává 98 % prvků vzácných zemin a 93 % hořčíku. Osm arktických států je potenciálně významnými dodavateli kritických a jiných surovin a v evropské části Arktidy již probíhají důležité těžební činnosti: například Švédsko plánuje do roku 2035 produkovat železnou rudu uhlíkově neutrálním způsobem. Tyto činnosti mohou být důležitým hospodářským motorem pro vytváření produktů s místní přidanou hodnotou a navazující zpracovatelská a distribuční odvětví, čímž podporují ekonomický růst a zaměstnanost.

EU bude prosazovat posuzování environmentálních, hospodářských a sociálních dopadů a uplatňování osvědčených postupů v oblasti těžby, nakládání s odpady a reakce na nehody, jakož i podporu oblastního řízení a provádění iniciativ zaměřených na oběhové hospodářství. Cílem akčního plánu EU pro kritické suroviny³³ je zajistit udržitelné a bezpečné dodávky kritických surovin pro průmysl EU s plným respektem vůči komunitám místních a původních obyvatel a s jejich zapojením do tohoto procesu. Zásady EU pro udržitelné suroviny zdůrazňují význam řádné péče o životní prostředí a ochrany biologické rozmanitosti, prosazují účinné využívání energie, podporují zmírňování změny klimatu a přizpůsobování se této změně a přispívají k odolnosti původních obyvatel vůči dopadům změny klimatu. Volají po zvýšené oběhovosti prostřednictvím bezpečného využívání, recyklace, likvidace a získávání surovin z důlního a zpracovatelského odpadu a dalších druhotných zdrojů. Zabývají se rovněž sociálními aspekty, jako je dodržování lidských práv, respekt k místním kulturám, zvykům a hodnotám, jakož i konstruktivní, transparentní a aktivní dialog s místním společenstvím.

Budování odolných hodnotových řetězců EU prostřednictvím udržitelné těžby a zpracování surovin pomůže arktické oblasti, aby se rozvíjela udržitelným způsobem s využitím inovací a oběhovosti, a současně zajistí bezpečnost a ochranu zdraví při práci a vytváření důstojných pracovních míst orientovaných na budoucnost. Při dosahování čistější a udržitelnější těžby a zpracování je zapotřebí, aby místní oblasti a EU pomocí čistých ekologických technologií využívaly ve větší míře druhotné suroviny, čímž se zvýší oběhovost v regionu, postupně se utlumí současný lineární model a v konečném důsledku se minimalizují dopady těžebního průmyslu na životní prostředí. Vzhledem k jedinečnému nedotčenému charakteru arktické oblasti a její vysoké citlivosti na změnu klimatu bude EU spolu s globálními partnery prosazovat stanovení nejprísnejších norem pro snižování dopadu procesů těžby a zpracování na životní prostředí, a to v souladu s akčním plánem EU. Za tímto účelem se témata výzkumu a inovací v oblasti surovin v rámci programu Horizont Evropa budou týkat ekologicky šetrných a udržitelných zdrojů v souladu s ochranou biologické rozmanitosti, oběhovostí a používáním technologií pozorování Země při monitorování životního prostředí.

Ostatní globální aktéři se již rychle přesunují k zajištění dodávek. Přístup k dostatečnému množství zdrojů je pro otevřenou strategickou autonomii EU klíčový. Aby EU uspokojila rostoucí poptávku, musí rovněž diverzifikovat zdroje ze zemí mimo EU. Rozvíjíme strategická partnerství se zeměmi bohatými na zdroje, jako je Kanada, a výměnou za čisté a

³² EU plus Spojené království, zpráva EPRD, s. 114.

³³ COM(2020) 474.

eticky získané suroviny nabízíme užší integraci našich příslušných hodnotových řetězců, spolupráci v oblasti výzkumu a inovací a sladění s ambiciózními normami v oblasti životního prostředí, správy a v sociální oblasti.

EU je také dovozcem ropy a zemního plynu vytěženého v Arktidě³⁴. Prováděním Zelené dohody pro Evropu je odhodlána dosáhnout cílů stanovených v Pařížské dohodě. Na základě částečného moratoria na průzkum uhlovodíků v Arktidě³⁵ se EU zavázala zajistit, aby ropa, uhlí a plyn zůstaly v zemi, a to i v arktických oblastech. V tomto ohledu jsou důležitým faktorem zvláštní obtíže vznikající v důsledku převládajících povětrnostních podmínek při reakci a čištění v případech průmyslových nebo námořních nehod.

Za tímto účelem bude Komise společně s partnery usilovat o stanovení mnohostranné právní povinnosti neumožnit žádný další rozvoj zásob uhlovodíků v arktických nebo sousedních oblastech ani nekupovat takové uhlovodíky, pokud by měly být vyprodukovány.

Posílení správy oceánů a moří v arktické oblasti

Severní ledový oceán a přilehlá subarktická moře jsou středem globálních transformací způsobených změnou klimatu³⁶. Nejzřetelnější změnou v Severním ledovém oceánu je ustupující mořský led během letních měsíců, přičemž některé modely předpovídají, že do deseti let budou v Severním ledovém oceánu letní období zcela bez ledu. Změny teplot ovlivňují mořské proudy, včetně Golfského proudu. Acidifikace mořské vody i rychlá změna teplotních zón budou mít výrazný dopad na arktické mořské a pobřežní ekosystémy. Tyto dopady by mohly být katastrofální.

Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu poskytuje rámec pro řízení oblasti Severního ledového oceánu, včetně mírového řešení sporů. EU přispěje k posílení mezinárodní správy oceánů a podpoří partnery s cílem zajistit, aby oceány byly čisté, zdravé a řízené udržitelným způsobem³⁷.

EU bude i nadále rozvíjet udržitelné vztahy se svými partnery v tomto regionu, jako je Island, Norsko, Spojené království, Grónsko a Faerské ostrovy, a to i prostřednictvím dohod o rybolovu. Mezinárodní právní režim, kterým se řídí souostroví Špicberky a jeho vody, musí být plně respektován. Ten v rámci výlučné pravomoci EU pro zachování biologických mořských zdrojů představuje 22 členských států EU, které jsou smluvními stranami Špicberské dohody uzavřené v Paříži roku 1920.

EU posílí kapacitu služby monitorování mořského prostředí programu Copernicus, aby pokryla specifické potřeby Severního ledového oceánu.

Evropská unie bude

- *prosazovat udržitelná a zodpovědná řešení v evropské části Arktidy pro těžbu klíčových surovin, které jsou pro ekologickou transformaci potřebné, a usilovat o strategická partnerství se třetími zeměmi bohatými na zdroje,*
- *prosazovat spolu s globálními partnery stanovení nejpřísnějších norem pro snižování dopadu procesů těžby a zpracování na životní prostředí,*
- *usilovat o to, aby ropa, uhlí a plyn zůstaly v zemi, včetně arktických oblastí, přičemž bude stavět na částečných moratoriích na průzkum uhlovodíků v Arktidě,*

³⁴ EU dováží 87 % zkapalněného zemního plynu produkovaného v ruské části Arktidy (zpráva EPRD, s. 104).

³⁵ V částech USA, Kanady a Grónska.

³⁶ <https://www.ipcc.ch/srocc/>

³⁷ JOIN(2016) 49.

- podporovat a přispívat k orientačnímu cíli Arktické rady snížit do roku 2025 množství emisí černého uhlíku, které se dostávají do Arktidy, až o 33 % pod úroveň roku 2013,
- jednat o silné dohodě o ochraně a udržitelném využívání biologické rozmanitosti moří v oblastech nacházejících se mimo jurisdikci jednotlivých států a přispívat k provádění Dohody o prevenci neregulovaného rybolovu na volném moři ve střední části Severního ledového oceánu,
- podporovat vymezení chráněných mořských oblastí v Severním ledovém oceánu,
- posilovat pozorování Země a oceánů, vytváření prognóz a klimatických předpovědí prostřednictvím větší kapacity pro program Copernicus a síť EMODnet, s cílem lépe předvídat dopady globálního oteplování a extrémních povětrnostních událostí,
- podporovat možnou realizaci tematického centra programu Copernicus pro Arktidu, které by jako jednotné kontaktní místo poskytovalo veškeré příslušné služby pro sledování oblastí pólů, a to jak ve vnitrozemí, tak na moři,
- financovat výzkum, který zlepší porozumění problematice dálkového přesunu plastového odpadu v severním Atlantiku a šíření mikroplastů v ovzduší,
- hrát vedoucí roli v úsilí o vytvoření lodní dopravy s nulovými emisemi a nulovým znečištěním v Severním ledovém oceánu,
- prosazovat rychlejší a ambicióznější snižování emisí v arktické lodní dopravě.

3. STIMULACE INOVATIVNÍ ZELENÉ, MODRÉ A DIGITÁLNÍ TRANSFORMACE

Prováděním Zelené dohody pro Evropu, včetně nového přístupu k udržitelné modré ekonomice, a sledováním priorit na mezinárodní úrovni se EU snaží zmírnit problémy související se změnou klimatu, přizpůsobit se jim a zotavit se z nich a nabídnout evropská řešení, která zajistí přímočarou zelenou a modrou transformaci.

Podpora vědy, výzkumu a inovací ve prospěch Arktidy

Věda, výzkum, inovace a technologie jsou jádrem politik a činností EU v Arktidě. EU ve svém přístupu k vědě a inovacím³⁸ jde příkladem a v rámci své spolupráce pro dosažení ekologických, digitálních, zdravotních a inovačních řešení podporuje multilateralismus, otevřenost a reciprocitu, ale také spravedlivou a inkluzivní transformaci. V letech 2014 až 2020 investovala EU do výzkumu v oblasti Arktidy v rámci programu Horizont 2020 přibližně 200 milionů EUR a v letech 2021 až 2027 podpoří vědecký výzkum Arktidy prostřednictvím programu Horizont Evropa³⁹.

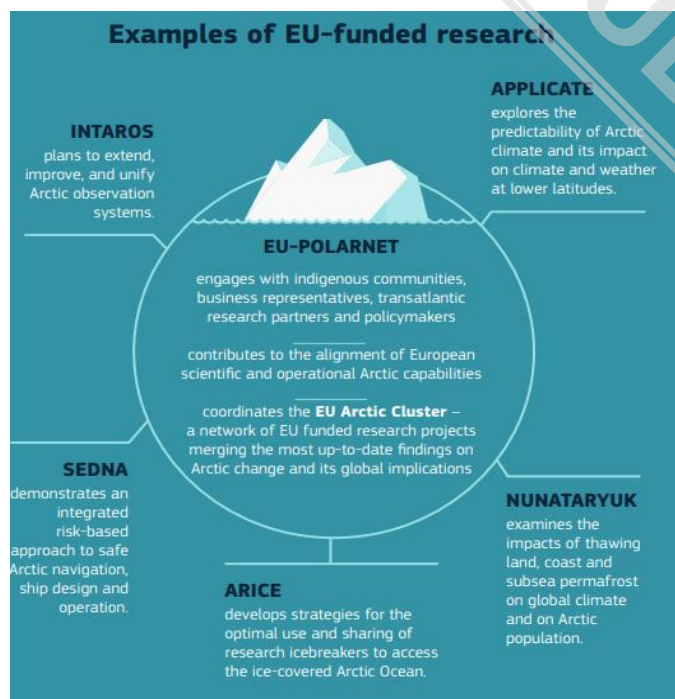
Inovativní technologie, jako jsou družice, data velkého objemu, umělá inteligence a pokročilé modelování, pravděpodobně promění arktickou ekonomiku. Mohou umožnit odvětvím, jako je lodní doprava, rybolov a cestovní ruch, zlepšit jejich udržitelnost a oběhovost, přičemž na inovace a technologie se rovněž spoléhají rozvíjející se odvětví, jako jsou modré technologie, obnovitelná energie z moří, výroba a využití vodíku a námořní bezpečnost.

³⁸ COM(2021) 252.

³⁹ Program Horizont Evropa zahrnuje tři nové iniciativy, které v příštích deseti letech pomohou pokročit ve společenském působení výzkumu v arktické oblasti:

- mise za zdraví oceánů, moří, pobřežních a vnitrozemských vod,
- mise za adaptaci na změnu klimatu, včetně společenské transformace, a
- spolufinancované partnerství pro klimaticky neutrální, udržitelnou a produktivní modrou ekonomiku.

Projekt EU-PolarNet 2 v rámci programu Horizont 2020 (2020–2023), který je nástupcem projektu EU-PolarNet 1 (2015–2019) a zabývá se „koordinací a spoluvytvářením Evropského prostoru pro polární výzkum“, posílí evropskou komunitu odborníků zabývajících se polárním výzkumem.

Většina arktických projektů financovaných v rámci programu Horizont 2020 se zapojuje do spolupráce s místními a původními obyvateli, kteří mají historické a místní znalosti o jedinečných arktických ekosystémech. Další činnost v tomto směru bude vyvíjena prostřednictvím specializovaných seminářů v rámci konsorcia EU-PolarNet 2 (viz rámeček se zaměřením 6) a prostřednictvím Transatlantické aliance pro oceánský výzkum.

ZAMĚŘENÍ 6: EU-Polar Net

Konsorcium EU-PolarNet koordinuje Polární klastr EU, který se skládá z Evropské polární rady, Špicberského integrovaného arktického systému pozorování Země a 21 polárních projektů financovaných EU. Tyto projekty zkoumají: hnací síly a změny v arktické biologické rozmanitosti, transformace v arktických pobřežních systémech, pevninské ledovce a předpovědi zvýšení hladiny moří, adaptace a udržitelný rozvoj v Arktidě, budování kapacit v arktické normalizaci.

Akce „Marie Curie-Sklodowska“ poskytují granty na vzdělávání začínajících výzkumných pracovníků a na mobilitu výzkumných pracovníků, včetně pracovníků v arktické oblasti, a to ve všech fázích jejich kariéry. Několik probíhajících projektů financovaných z programu Horizont 2020 rovněž realizuje vzdělávací programy pro mladé vědce v úzké spolupráci se Sdružením začínajících polárních vědců.

Upřednostňování obyvatel žijících v Arktidě

Očekává se, že arktické oblasti budou v rostoucí míře zasaženy demografickými i migračními procesy, k nimž bude docházet v důsledku neustále se zrychlujících klimatických a socioekonomických tlaků. Celkový počet obyvatel Arktidy zůstane sice v budoucnu podle předpokladů relativně neměnný, ale očekává se, že mezi jednotlivými arktickými regiony nastanou značné rozdíly v tempu růstu a migračních procesech. EU bude investovat do budoucnosti obyvatel žijících v Arktidě, podněcovat kvalitnější vzdělávání, udržitelný růst a

zaměstnanost, včetně vyšší míry zapojení mladých lidí, žen a původních obyvatel do rozhodování v otázkách týkajících se Arktidy, v oblastech, jako jsou inovace a výzkum, vytváření pracovních míst, digitální dovednosti a vzdělávání.

Lidé jsou klíčem k udržitelnému rozvoji a odolným společnostem. Arktické regiony jsou rozmanité, pokud jde o národnostní složení, správu věcí veřejných, ekonomiku, demografii, migrační vzorce a sociální realitu. Udržitelný rozvoj vyžaduje inkluzivní dialog, rozmanitost a smysluplnou účast na rozhodování na všech úrovních.

Fórum zúčastněných stran v Arktidě a dialog s původními obyvateli jsou nyní nedílnou součástí politiky EU v oblasti Arktidy. EU pravidelně diskutuje s podnikatelskými skupinami, jako je Arktická hospodářská rada, s organizacemi zastupujícími obce, jako je Fórum arktických starostů, a se zástupci pro celou Arktidu, včetně sítě „Severní řídké osídlené oblasti“ (Northern Sparsely Populated Areas). EU rovněž udržuje pravidelný kontakt se Sámskou radou.

Pandemie COVID-19 zdůraznila potřebu zlepšit porozumění zdravotním hrozbám, které vyplývají z dopadů změny klimatu v Arktidě (viz rámeček se zaměřením 7).

ZAMĚŘENÍ 7: Zdraví a odolnost

EU bude usilovat o realizaci konkrétních projektů se Světovou zdravotnickou organizací a orgány nejvíce dotčených arktických oblastí s cílem posílit a sdílet poznatky a osvědčené postupy týkající se ohnisek nemocí, přírodních katastrof a dalších hrozeb pro volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a lidi v důsledku změny klimatu a zhoršování životního prostředí. Bude podporovat činnost projektu „Jedna Arktida, jedno zdraví“ („One Arctic, One Health“), který řídí pracovní skupina Arktické rady pro udržitelný rozvoj; Arktická rada věnuje obzvláštní pozornost situaci původních obyvatel.

Programy politiky soudržnosti EU, zejména program Interreg pro severní okrajové oblasti a Arktidu (Northern Periphery and Arctic – NPA), poskytují podporu kultuře, živobytí a podnikání Sámů a Inuitů. Program Interreg poskytuje rámec pro přeshraniční mezilidské kontakty, který je přizpůsoben specifickým charakteristikám Arktidy a zahrnuje i spolupráci s partnery. Projekt COVID-19 Response (CORE), do něhož je zapojeno též Rusko, je založen na dlouhodobém odkazu programu NPA v oblasti elektronického zdravotnictví.

Nedílnou součástí politiky EU v oblasti lidských práv je Deklarace OSN o právech původních obyvatel. EU bude prosazovat práva a svobody původních obyvatel v souladu s Úmluvou Mezinárodní organizace práce (MOP) č. 169 a s ohledem na zásadu svobodného, předchozího a informovaného souhlasu bude podporovat podrobné konzultace a spolupráci s původními obyvateli před přijetím a prováděním opatření, která na ně mohou mít přímý dopad.

EU bude udržovat úzké kontakty s mladými lidmi z různých zemí, které naváže během veřejné konzultace o své politice v oblasti Arktidy, a bude pravidelně konzultovat se zástupci mládeže z Arktidy. Mládežnické organizace v Arktidě se již účastní akcí financovaných programem Erasmus+ na rozvoj projektů a poskytování informací o pracovních a vzdělávacích příležitostech, mobilitě ve vzdělávání nebo jiných příležitostech k tomu, aby se mladí lidé stali aktivními občany. K tomuto programu jsou plně přidruženy Island a Norsko.

Skutečný udržitelný rozvoj není možný bez rovnosti žen a mužů. Závazek EU vůči vědeckému výzkumu Arktidy může podpořit lepší porozumění genderovým a lidským nejistotám spojeným se změnou klimatu, změnami životního prostředí, migračními vzorci a průmyslovým rozvojem. EU vítá skutečnost, že ženy tvoří významnou část vedení Sámské rady a na základě práce Arktické rady a svých hlavních zásad EU zajistí, aby při vypracovávání politik pro Arktidu byly názory žen vyslyšeny. V rámci nástroje sousedství, rozvoje a mezinárodní spolupráce bude EU financovat programy pro mladé lidi a ženy v

Arktidě a přispěje ke spolupráci mezi městy.

Podpora udržitelného regionálního rozvoje

Cílem politiky EU v oblasti Arktidy je stimulovat inovativní ekologickou transformaci, při níž arktické regiony mohou předvést tvorbu pracovních míst, která budou slučitelná s budoucností, v inovačních odvětvích, k nimž se řadí: zelená energetika, výroba a využití vodíku, udržitelný těžební průmysl, elektronické vzdělávání, elektronické zdravotnictví, konektivita a infrastruktura, udržitelný cestovní ruch, ekologické technologie, rybolov a zemědělství (viz rámeček se zaměřením 8).

Financování EU určené pro Arktidu je vypláceno v rámci programů politiky soudržnosti a venkova pro severní Švédsko a severovýchodní Finsko, zatímco programy Interreg rozšiřují dosah opatření EU zapojením Faerských ostrovů, Islandu, Grónska, Norska a Ruska. Tyto programy jsou klíčovými nástroji, které EU umožňují řídit rozvoj v Arktidě. Iniciativa dlouhodobé vize pro venkovské oblasti rozvíjí společnou evropskou vizi pro silnější, propojené, prosperující a odolné venkovské oblasti, mezi něž patří i arktické regiony⁴⁰.

V letech 2021–2027 se programy soudržnosti EU zaměří na ekologickou a digitální transformaci a poskytnou podporu inteligentní hospodářské transformaci prostřednictvím průběžných strategií pro inteligentní specializaci, financování podnikání a iniciativ pro mladé lidi v Arktidě. Severní finské a švédské regiony mohou využívat nový Fond pro spravedlivou transformaci, jehož cílem je zmírnit sociální a ekonomické náklady vyplývající z přechodu na klimaticky neutrální ekonomiku.

ZAMĚŘENÍ 8: Program InvestEU pro Arktidu

Program InvestEU se skládá z fondu, poradního centra a webového portálu a vztahuje se i na Arktidu. Klíčovou roli při provádění programu InvestEU bude hrát skupina EIB⁴¹ spolu s dalšími partnery, včetně národních podpůrných bank nebo mezinárodních finančních institucí, jako je Severská investiční banka. K programu InvestEU může přispívat i jakákoli jiná země, která není členem EU.

Očekává se, že rozpočtová záruka EU poskytovaná prostřednictvím fondu InvestEU bude schopna uvolnit 370 miliard EUR na investice z veřejného a soukromého sektoru za účelem financování projektů v klíčových oblastech politiky, včetně ekologické a digitální transformace, výzkumu a inovací, nových akčních oblastí v evropském zdravotnictví a strategických technologií.

Stávající a nové programy EU (např. Interreg Aurora, NPA, Karelia a Kolarctic) a organizace (skupina Evropské investiční banky), které mohou podporovat udržitelný rozvoj v evropské části Arktidy, budou pro příjemce viditelnější prostřednictvím specializovaného on-line investičního a informačního portálu: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/100774/arctic-funding-en>

Inteligentní specializace může podpořit rozvoj inovativních technologií a řešení pro ekologickou transformaci, a pomoci tak evropským arktickým regionům těžit z investic poskytnutých z plánu obnovy EU, který klade důraz na přechod k energetické účinnosti a udržitelné energii a na průmyslovou transformaci. Kromě toho fond EU pro inovace v oblasti klimatu podporuje ukázkové projekty nízkouhlíkových technologií v mořském prostředí.

EIB bude v Arktidě podporovat zelenou energii. Financování a investice jsou k dispozici pro projekty, které realizují oběhové hospodářství zvýšením účinného využívání zdrojů a pokrokem v udržitelných výrobních procesech, jakož i pro další projekty zaměřené na oběhovost v rámci životního cyklu výrobků.

⁴⁰ COM(2021) 345.

⁴¹ Skládá se z Evropské investiční banky (EIB) a Evropského investičního fondu (EIF).

Propojení Arktidy

Vesmírné infrastruktury poskytují základní služby podnikům a obcím v regionu, který má omezené infrastruktury pozemního připojení.

Vzhledem k tomu, že v Arktidě neexistuje komplexní pozemní připojení, EU prostřednictvím své iniciativy pro bezpečné satelitní připojení nabídne spolehlivé a funkční prostředky, které zajistí:

- i) vládní zabezpečenou komunikaci a citlivé údaje, ochranu kritických infrastruktur v drsném arktickém prostředí, krizové řízení, telemedicínu, námořní dohled a pozorování z vesmíru;
- ii) komerční zabezpečenou komunikaci pro integraci sítí 5G/6G, internet věcí, elektronické zdravotnictví, letové a námořní připojení a inteligentní vzdělávání a
- iii) vysokorychlostní širokopásmovou dostupnost, která odstraní „hluché“ zóny, zajistí soudržnost v celé oblasti Arktidy a členských států a vyřeší digitální nerovnováhu, čímž se podpoří plně fungující jednotný trh i v řídce osídlených severních regionech.

Digitální složka Nástroje pro propojení Evropy bude otevřena arktickým oblastem a nabídne možnost financování celé řady projektů, včetně přeshraničních koridorů 5G, inteligentních komunit 5G, propojení vysoce výkonných počítačových center, Evropské federace pro cloudové technologie a podmořských kabelových systémů.

Přístavy Luleå, Kemi, Oulu, Narvik a Hammerfest jsou přístavy sítě TEN-T, které tvoří důležité mezičlánky propojující námořní a pozemní dopravu. Byla přijata rozšíření koridoru s pomocí Nástroje pro propojení Evropy na období 2021–2027 s cílem dopravovat náklad pocházející z arktických oblastí pozemní dopravou a potenciálně přes severomořskou trasu.

Evropská unie

- bude investovat do výzkumu Arktidy v rámci programu Horizont Evropa, včetně spolupráce s osobami, které mají znalosti původních obyvatel,
- rozšíří poznatky o zdravotních hrozbách spojených se změnou klimatu v Arktidě a podpoří projekt „Jedna Arktida, jedno zdraví“, s případným využitím Evropské observatoře pro klima a zdraví (European Climate and Health Observatory),
- půjde příkladem v udržitelných řešeních v evropské části Arktidy a bude prosazovat jejich využívání v ostatních arktických oblastech a jiných částech světa, kde panují drsné klimatické podmínky,
- pokročí ve výzkumu společenského a demografického dopadu změn v Arktidě,
- do příslušných rozhodovacích procesů zapojí ve větší míře ženy, mladé lidi a původní obyvatele,
- posílí digitální připojení v arktických oblastech prostřednictvím vesmírných programů EU a Nástroje pro propojení Evropy,
- prostřednictvím programů financování z prostředků EU bude stimulovat inovativní ekologickou transformaci, při níž arktické regiony mohou předvést tvorbu pracovních míst, která budou slučitelná s budoucností,
- zviditelní možnosti financování z prostředků EU prostřednictvím on-line „jednotného kontaktního místa“,
- zlepší dopravní konektivitu prostřednictvím rozšíření koridorů sítě TEN-T.

ZÁVĚR

Toto společné sdělení zavazuje EU k větší angažovanosti v arktické oblasti a v jejím okolí v reakci na geopolitické, environmentální, hospodářské, bezpečnostní a sociální výzvy, kterým tato oblast čelí, a ke spolupráci s ostatními subjekty na řízení tamních nových příležitostí. Představuje celou řadu opatření EU v Arktidě, která jsou založena na probíhající činnosti a nových oblastech odborných znalostí. Komise a vysoký představitel budou spolupracovat s Evropským parlamentem, Radou a dalšími orgány na provádění těchto opatření a vezmou na vědomí zprávu Evropského parlamentu o příležitostech, obavách a bezpečnostních výzvách v Arktidě. EU rozšíří svou spolupráci se všemi klíčovými partnery a zúčastněnými stranami v Arktidě i mimo ni, přičemž vezme v úvahu sdílenou odpovědnost za budování bezpečného, udržitelného, prosperujícího a mírového regionu, což je v zájmu celého světa.